

и премію в „ДНІСТРІ“.

спорту; Ручні роботи з українськими національними мотивами — проекти О. О. Куличенків; Прикраси на ялинку; Святий во

Йшло досі. На двох стінах скляної призми, якими світло входить із повітря в скло і з нього виходить, виступає те заломлення двічі. Кожна поодинокіа краса переходить через таку призму, не міняючи своєї природи; зате світло біде розколюється в ній, бо різні краски заломлюються неоднаково: одні відхилюються від свого простого шляху більше, другі слабше. А що в білому світлі таких поодинокіах красок безліч, то кожна з них вибірає собі свій окремий шлях і падає на інше місце стіни.

На цьому й розв'язується загадка веселки: коли сонце освітлює з боку каплі дощу а хмар, то його проміння, впадаючи в кожну поодинокіа каплю, відбивається від її стін і заломлюється в ній так, що на верх виходить воно розколене на краски.

Образ білого світла, розколеного на краски, називається спектром. Різні ачені кинулися на розвідку спектру сонячного світла й дійшли до нечуваних висновків. Спектроскоп, що служить до розвідки тих різноколірових образів, став ключем до розкривання світових тайн; він навчав нас угадувати хімічний склад далеких небесних світів, від яких світло біжить до нас сотні, тисячі, а то й мільйони років, і то тільки на основі того слабенького проміння світла, який добирає до нас від тих зір. Так отже спектральна аналіза належить до найважливіших методів розвідки в астрономії та хемії; вона відкриває нам такі горизонти, яких не в силі дати ніякий інший спосіб.

Якжеж доходить вона до своїх вислідів?

Коли в спектроскоп впадає світло розжареного шпкого тіла, на прим. вугля або металю, то спектр показується звичайно одним; зате, коли оглядаємо світло горючих газів, то вони в спектрі дають тільки поодинокіа лінії, різних красок, на тих місцях, де вони припадають у повному, суцільному спектрі. Ось так, коли в газове полум'я вкинемо кухонної соли, яка, як знаємо, містить у собі металеві соди (натрії), то в спектрі виступить ясна, жовта лінія; різні дослідники показали, що за кожним разом, як у спектрі є жовта лінія, то в розжареному газі мусить бути бодай дрібка соду. Подібно кожний інший хімічний первень, якщо він горить у газовому стані, дає окремі, характеристичні для себе колірні лінії в спектрі по яких його можна пізнати з цілою певністю. Спектральна аналіза надзвичайно чутка; вона викриває первини в такій маленькій кількості, що їх не в силі подати найчуткіша вага.

Коли за газовою лампкою поставимо сильну електричну жарівку, в ній світлі розжарене металеве волоконце, отже вона дає суцільний спектр, — то на тому місці, де перше була ясна лінія, виступить тепер чорна риса. Оце показує нам, що коли перед розвітрим до ясного жару ціпким тілом горить теж газ, то в суцільному спектрі являються темні лінії на тих місцях, де даний первень у газовому стані дає ясні, колірні лінії. Ось тут і міститься секрет спектральної аналізи у віднесенні до астрономії: коли ми в світлі сонця бачимо безліч темних ліній (їх начислено поперех 14.000), то це говорить нам про проречисті про будову нашої матері, сонця: це розжарена куля з ціпких тіл, метала, окружена розжареною поволокою у газів, от як наша земля — повітряною атмосферою. Отже той незначний прилад, спектроскоп, подає нам відразу хімічний склад сонячної атмосфери; він каже нам, що там є вугінь (кальцій), залізо, водень, соди, нікель і ще яких поперех трицять інших первнів.

Мало того. Коли в спектроскопі оглядаємо світло якогось небесного тіла, то рівночасно можемо

збагнути й його рухи на небі. Показується, що коли до нас доходить світло тіла, яке наближується до нас, то його спектральні лінії пересуваються зі свого постійного місця в напрямку до фіолетового кінця спектра; колиж воно від нас тікає, то його лінії сунуться в сторону червоного світла.

Остаточний спектр переконує нас, яким недосконалим приладом є наше око, хоч ми на нього такі дуже горді. Коли почоринно садимо кульку термометра й будемо держати в різних партіях суцільного спектру, лаважимо підвищення температури тим більше, чим ближче підійдемо до червоного кінця, а як вийдемо ще далі поза спектр в цьому самому напрямку, то термометр теж нам буде показувати тепліші зміни. Це вказує нам, що поза видимим спектром є ще спектр невидимий; що його частину, що виявляється на термометрі, зведемо під червоною (або теплинним промінням).

Подібно показується, що існує також надфіолетова частина спектру, яка виявляється тим, що викликає хімічні зміни на фотографічній плівці. Близько червоного кінця спектра кліша лишається незмінною; це використовуємо так, що в фотографічних темних камерах собі темно-червоними лямпами.

З того всього родиться в нас основне питання: що таке світло?

Сьогоднішня фізика стоїть на тому, що світло — це рід хвильового руху, який розноситься по всесвітніх просторах; коли ж хвилі впадуть до нашого ока, то вони викликають враження світла.

Хвилюватись рух бачимо на воді, коли порушимо її спокійне плесо; на кожній хвилі бачимо горбки й долинки, а віддаля між двома сусідніми горбками або долинами називаємо довжиною хвилі. Хвилі на воді можна легко вимірювати; зате світляні хвилі такі коротенькі, що міряти їх можна тільки іншими, посередніми способами. Їхня довжина переходить межі людського розуміння: вони подаються у сотісячких частинах міліметра. А проте вони виміряні з нечуваною докладністю, може докладніше, як не один із нас метром міряє яку небудь довжину на землі. — Найдовші є хвилі червоного світла, найкоротші — фіолетові. Довжина хвилі тої частини спектру, що його можемо бачити оком, хитається між 400 та 800 мілімікронами (тобто мільйонними частинами міліметра).

Хвилі довші від червоних, які ще мають вплив на термометр, даються заважувати до довжини 23 мікронів (тисячних частин міліметра), а у фіолетовий бік можна вислідити хвилі до довжини 14 мілімікронів, отже 50—60 разів коротші від найкоротших видимих.

Та як грубо помилявся той, хто думав би, що за тими обома межами немає вже ніяких хвилі! Досліді вченого Німця Герца у 80 рр. довели його до відкриття електричних хвилі; з того вийшло, що електричні явища належать до тої самої категорії, як і світляні. Різняться вони від них тільки довжиною хвилі, а саме електричні хвилі є непомірно довші від світляних. Герцові хвилі мірялися на метри; вони стали основою всієї радіотехніки, тобто телеграфії та телефонії без дроту. А що при цьому нам треба мати хвилі кожної бажаної довжини, то люде згодом навчилися втворювати різні електричні хвилі: від дуже коротких до дуже довгих. Сьогодні зміємо викликати хвилі Герца до $\frac{1}{2}$ мм, а радіотехніка посилається хвилями що сягають від 100 м. до 12 км.

Так отже найкоротші хвилі Герца в 10—15 разів довші від найдовших підчервоних хвилі. Між одними й другими є покищо прогалина, виповнення якої — це завдання найближчих часів.

А що є поза фіолетовим кінцем спектру? — спитаєте. Чи й тут, між ці невидимими маленькими просторами вдалося заглянути цікагому оку вченої людини?

Так! Сюди знайшов приступ великий Рентген, до популяризації якого причинився значно наш славетний земляк Пулюй Я. Невидиме проміння Рентгена проходить також через такі тіла, які для звичайного світла непрозорі, й на цьому основується їх велика корисність нпр. у медицині. Досліді над ними довели до висновку, що їхня довжина міститься між $1\frac{1}{2}$ та $\frac{1}{2}$ мілімікрона, і це вже справді найкоротші хвилі, що їх сьогодні знаємо.

Такі самі хвилі виходять теж із т. зв. „промінності (або радіоактивної) матерії“; вони відомі під назвою „проміння Гама“.

Як бачимо, найдовші Рентгенівські хвилі в 300 разів коротші від хвилі фіолетового світла, отже тут знову маємо між двома родами хвилі великанську прірву.

Так отже пераїсний Ніютонівський спектр на протязі 250 років розрісся до нечуваної довжини: від найкоротших Рентгенівських проміннів через надфіолетове, хімічно активне проміння входимо у видиму частину — у царство чудової веселки. Йдемо ним від фіолетового кінця через краску голубого неба та моря на побережжя Рів'єри, через безчисленні білітінки зелені до жовтої краски; там впадаємо в помаранчеві відблиски й доходимо до шоразь яскравішої червоності й ній ровгублюємося, так що тільки услужний термометр може нам показати, що й там далі є ще якась проміння. Врешті сягнемо в простір електричних хвилі, які вдалося проворний людині запрятати на свою службу й веліти перекосити з одної півкулі на другу не тільки слова й музику, але навіть живі образи.

Великанське поле! В ньому довжина хвилі — від найкоротших до найдовших — зростає до 6 тисяч біліонів разів!

А чи Ви, Шановні Читачі, в силі уявити собі такі маноснікі відстані, як довжина Рентгенівських хвилі? Запевнюю Вас, що ні! Для порівняння скажу тільки, що найдрібніші відступи, що їх досі зуміла зреалізувати людська рука, виступають на т. зв. дифракційних сітках Равленда; отсей учений був рівночасно й таким мистцем, що вмів нарізувати на склі сітку, в якій на 1 мм. припадало тисячу рисочок, незрівняної тонкості та правильності. А щоб тут відміряти найкоротшу хвилю Рентгена, треба би взяти сітку в пів міліона разів густішу!

І в нинішню святочну хвилину, коли Ваша думка бажас хоч на мить відірватися від туземної суєти й побачити бодай очима фантазія якийсь інший, кращий від нашого, світ, прошу Вас, дайте волю Вашій фантазії й змалюйте собі, яке чудове видовище, яку незрівняну веселку моглиб ми побачити, якби наше око тільки на хвилину стало вразливим на весь той спектр, від Рентгенівських проміннів через веселку до найдовших електричних хвилі!

Микола Чайковський.

3 польських справ.

Партія „Визволеня“ гратить провід над селянським рухом. Пос. Домбський заявив, що конфлікт у партії доведе до повного розбиття цієї організації і до створення нової.

М-ство військових справ видало розпорядок, щоби не приймати більше підофіцерів до армії як професіоналів.

Кемісню до СРСР. має намір ви, слати м-ство торговлі та промислу, щоби розглянути можливість підписати радянсько-польський договір.

Американський фінансовий агент Кеммер має дозвіл зми-

ференції з директором Банку польського і міністром скарбу. Міністр скарбу запросив його на обід, а який взяло участь 50 осіб, банкірів та фінансистів.

Кресова сенція, що має думати над справами національних меншостей та сільських господарств, зібрався учора, щоби визначити собі план діяльності.

Долар у Варшаві трикратно, але загальна атмосфера не є оптимістичною, коли цукор щез з країнки. Купці сподіються підвищення ціни, хоча одержали його з цукроварень у великій кількості — похвали.

По широкому світі.

Американсько-німецький трест для сталеного промислу буде підписаний у найближчій час.

З'їзд у Равалльї, на хвилю дипломатичних льондонських коз, не довів до наслідків бажаних через Муссоліні. Муссоліні хотів дізнатись, чи Англія стоїть супроти Італії на тому самому становищі з справі довгі, що супроти Франції і чи Англія потрібує помічі Італії на Далекім Сході. Чемберлен, кажучи, відповів лаконічно тільки на перше питання, а саме, що ця справа залежить виключно від міністра фінансів Черчіля.

Франція домагається солдати воєнних довгі від Югославії, вказуючи на те, що сама мусить сплачувати аланні зобов'язання.

Туреччина піднесла п'ятикратно мито на крам усіх країн, які не підписали з нею торговельного договору.

З'єднання Литви в Латвію пропонує бувш. литовський посол у Ризі. Згідно з його проєктом ці дві держави були б одною дуалістичною державою з спільним парламентом, міністерством закор. справ, судівництвом та спільною валютою.

Новим данським комісарем, Ван Гамелем, є невдоволення англійська преса. Поважний журнал „Тейшен“ називає його приятелем Польщі, а ворогом Німеччини і каже, що Ліга Націй зробила велику помилку, яка може мати поважні наслідки.

Папа видав буллу, якою відвожує ювілейну добу ще на один рік і подає точні приписи щодо ювілейного відпущення гріхів.

Померла італійська королева-мати.

Другий Молодарський Курс

для вивчення молодарів мови-ратянських молодарів

починається для 1. лютого 1926. при Крайовому Молодарському Союзу в Стри-третині до 1. березня 1926 р.

В програму вивчення входять практичні і теоретичні лекції про молодарство і з ним споріднені науки, конспекти при веденні різних сільських молодарів.

Письманий згодошля кандидатів надіслати найдалше до 26. січня 1926. р. Управі Союзу. Письмі згодошення не будуть угаднізовані. Курс буде відкритий якщо згодошлясться найменше 15 кандидатів.

Першостан в прийнятті мають кандидати припоручені кооперативними установами як їх робітники.

Ціле удержання разом з приміщенням дається кандидатам в Союзу за платою згоди за шість місяців 7—10 доларів.

Кандидат зобов'язаний принести зі собою стипендію, покривало, білизну та потреби життєві до їди. Кожний кандидат має документів від кооперативних є обов'язаний звести зі собою документи для виконання перед помітними властями.

Кооперативні молодарі зобов'язані виставити своїх молодарів на ринок та дати їм змогу доповнити своє знання. На час курсу заступають би їх помічники.

Кандидати зобов'язані явитися вже до перед тим, то є в леді, для 31. січня в канцелярії Союзу.

УПРАВА
Кресового Молодарського Союзу
в Стрию.

докази величезного патріотизму, скандуючи на селі довіря.

У політлічній Еспанії нема основних анім. Військова дирекція переходить у руки цивільного уряду, директора Примо де Ривера, що є прем'єром. У Мірано має успіх, захоплюючи столицю Абд-ель-Кріма, Аїаїр.

Польща, Чехословаччина, Австрія, Мадярщина.

Вислід 1925-ого року на міжнародному конгресі для Польщі несподівано: напри Німечка на західні території, найповніша на це "прислів'я" у львівському конгресі; наслідком цього осягло союз із Францією, головною підмогою польської республіки. За те прийшло до закінчення дружин в Чехословаччині (аляглісний власник в С. Р. С. Р. Державні фінанси в сумному стані. За те Чехословаччина надалі змінило своє економічне та загальне становище. Вибора потверджують уряд Саєлі-Бенеша. Австрія значно поправляє свій бюджет; Ліга Націй зростає контролю над ним. На Мадярщині викривають великий заграв в Ракоцині, членом більшовицького уряду в 1919 р., якого арештують.

Балканський півострів.

Болгарії грозила у квітні революція, коли король ранили, а в Софійському Соборі вибухла бомба збиваючи 140 осіб. Її дозволяють збільшити число своєї міліції понад 10,000 осіб, щоби адекватно спокій у державі. Війну в Грецію припинила інтервенція Ліги Націй. У Греції переворот спричинили послини міністром Пангальосом. В Югославії вибори потверджують уряд Пашіча. Німцісходять туди опозиція: радичівська партія.

Туреччина, Персія, Єгипет.

Турецький уряд мобілізує 25,000 людей, щоби задати повстання в Анатолії, що мало на меті викликати повстання Курдів. Провідники повстанців, Шейха Саїда, піймали та повисили. Ангорський уряд переводить енергійну європеїзацію. Перський шах, по двох роках непристутності не вертається до краю; на його місце вибирають бувш. прем'єра і козака князя Різа Кан Паглаві. При єгипетських виборах у марті складено уряд Агмеда Зівара Паші, ворожий до партії Загюль Паші. Парламент вибирає своїм головою Загюль Пашу. Король Фуад розпускає парламент. Спеціальна комісія утворює новий виборчий закон. Англія, комісар лорд Алібі резигнує; на його місце приходить лорд Льюїс.

Китай.

З демонстрацій проти чужинців і страйку робітників у млинах вибухає горожанська війна. У Кантоні велика різня європейців. Англійські кораблі в пристанях виступають в їх обороні. По всій країні страйки, піддержані пекінським урядом. Студенти під впливом комуністичної пропаганди організують бойкот чужих товарів. Пекінський уряд домагастись скликання міжнародної конференції в справі мит. Після кількох місяців спокою революція амагастись. Ву-Пей-Фу виступає проти "власника" Музуну Чанг-То-Ліа. який після нещадно любив революційні війська. "Християнський генерал" Фенг-Ю-Тянь здобуває перевагу в війні. Китаю.

Земини Держави.

Новий президент Кулідж дає почин до конференції роззброєння. Зад. Держави доходить до порозуміння в справі довгів з європейськими державами. Вислідком умови, вони беруть участь в сплаті німецьких репарацій. Американська олімпіада ставиться все ще в резервою до Ліги Націй. Світовою сенсацією стає процес проти вчителя Скопса, в державі Теннессі, за навчання дарвіністської теорії в школі. Прокуратором виступає бувш. державний секретар Брік, який тиждень цілячись, по процесі винос.

Будуймо трівали пам'ятники!

Кожна громада повинна встановити пам'ятник або пам'яткову таблицю

Коли йшли в Станиславові до Львова, то з вікон залізничної видно на придорожніх костелах пам'яткові таблиці, а на Пересквінці впаде в очі вже й величезний пам'ятник з виритими іменами погинулих поляків. Про сам Львів нічого й казати: тут і окремий цвинтар героїв на великому латвійському кладовищі, і кільканадцять польських пам'ятників у місті, і цілі десятки преріжних пам'яткових таблиць на костелах, школах і різних державних будинках. Майже ні один тиждень не мине, щоби Львів не збагатився якоюсь новою польською пам'яткою, а ми те все приймаємо байдуже, коли не з насмішками, кпинями...

А тимчасом пам'ятники ці то доказ польської культурної супрематії, доказ пестимому Полькю до своїх предків, героїв, хоч — правда — й охота починатися перед нами ділами тих своїх предків чи героїв, щоб таким робом ще вищою вийшла їх культурна сила. Чужинець, переїхавши нашу територію, нік не збитне, що був на землі українській. Бо по чимже він це має знати, як усі пам'ятники на нашій землі — польські?

Так як Польки, роблять і інші народи. В такій маленькій державі як нинішня Австрія не проходить в одній неділі, ні одного свята, в яких не відслонено би бодай кількох пам'ятників, головно на спомин учасників світової війни. Неодн з тих пам'ятників, назвіть на гдухій провінції, є твором визначного артиста, тому ці пам'ятники представляють нерідко високу мистецьку вартість. Те саме можна сказати про найближчу сусідку Польщі, Чехословаччину, де Чехи стараються увковічнити всюди пам'ять своїх легіонерів, а Німці тих своїх землеків, що зложили свої голови в останній світовій війні.

Яке виховуюче значіння таких пам'ятників, не треба й казати.

традицію, шанувати й любити своє минуло!

Тільки пам'ятники в трівалого матеріалу, а трівалими написами можуть мати виховуюче значіння й на дальшу м ту. Тимчасом у нас адоволюються — і то — ід вічні пригадки преси! — в найліпшім разі упорядкуванням могил раз у рік, на Зелені Свята. І ледви чи хто звертає увагу на це, що написи на тих розкладах, на дерев'яних або бляшаних табличках дерев'яних хрестів поволи затираються і за кілька літ не буде з них і сліду. А скільки затрачено вже безапоротно не тільки написів, але й самих могил?

Однією місце, де ще як так зберігалися у нас трівалі сліди нашого давнього й недавнього минулого, це церкви і каплиці з ними цвинтарі. Тільки в церквах або при церквах заховалися у нас тріваліші пам'ятники: пропам'ятні таблиці, ювілейні або мілліні хрести, пам'ятники на могилах померлих, панцирні хрести, то-що. Але й ці пам'ятники — якби вони нечисленні, а до того які примітивні, які замедбані! І скільки їх нищиться або пропадає зовсім — такі на наших очах!

В нинішніх наших відносинах набагато, найсвітліше й найкраще ставити пам'ятники в церквах або при церквах. Учмсь від інших народів уявляючи важніші події національного життя у формі мармурної чи залізної таблиці, камінної чи залізної статуї на вічну пам'ять своїм нащадкам.

Розумється, що Шевченківські пам'ятники повинні бути у нас в кожній селі і в кожному місті, бо це не тільки символ нашого відродження і нашої свідомості, але й символ нашої єдності з великим українським народом. Також праця таких людей що заслужилися спеціально для якоїсь околиці (прим. пок. посол Е. Олесницький у Стрийщині й ми.) повинна бути відзначена пам'ятником чи пам'ятковою таблицею.

Натомість НАПЕНДАР "Четвертій Януарі"

Хай не брагне нікого у якого не буде цього напідару! Ціна 250 копійок. Жадайте по всіх книгарнях та книпокретках. Червона Неліна, Львів, Рутана 18.

Від веселки до радіо.

Довгі століття безчисленні людські покоління в подивом оглядали чудове явище веселки на небі, та не зміogli його пояснити. А оочіними зявляючись займалися люди вже здавна-давна: ось таг уже Архимед із Сиракуз вгнутими джеркалами запалаював римські кораблі, а короткозорий імператор Нерон дивився на пожежу Риму крізь криштал, що служив йому за окуляри.

Але так само й тоді, коли вже знали лоту й телескоп, учені стояли безраді перед фактом розколу білого сонячного світла на краски, яке так чудово виступає у веселці. Навіть такі геніальні голови, як Галілей, що скомпонував одну з перших логіст, і Декарт, який знайшов закони заломання світла, не розв'язали цієї загадки. Приходилось хіба — згідно із старозавітною Біблією — вважати веселку символом якогось замирення неба з землею, отже пророка з людьми.

Та якщо не замирення не вважалося тривалим, бо боротьба людини з природою не припинялася. Діти землі вислюювали свою думку на те, щоби видирати природі одну її тайну за другою — раз, щоб із використовувати для своєї матеріальної вигоди, а також і заагродженої собі цікавості. А природа-де тільки могла, жорстоко на них мстилася, а й сьогодні ще не раз карає сміливців за те, що вони завважали її підлягати...

Аж ось з'явився знову небуденний геній, що й тут вилдер природі один із найважливіших її секретів. Буз це Англієць Ісаак Ньютон, якого можна вважати чи не найбільшим геним усього людства. Його відкриття вийшло зовсім випадково. 1666 р. купив він у Кембридзі від мандрівного крамаря скляну призм у, тоб-то тригранний стопаць. і при її допомозі став робити свої досліди та споби. Не довго тривало — і перед його очима розкрився новий, незаний світ. Він попав на нове відкриття, що одним махом посуло науку на великанський крок вперед; ще сьогодні використовуємо постійно наслідки того епохального блиску думки Ньютона.

На його думку біле світло складається з безлічі різних красок і відтінків. Таку гру красок можна оглядати у веселці, а також у скляних призмах, де світло переходить через краї гранчастого скла (скляні призми, на церковних паухах, склянки з хрустального скла з гострими краями, береги гострокінчастих шліфованих дзеркал). Скляна призма має таку дивну силу, що в ній розколюється біле світло на всі ці поодинокі краски.

Коли до затемненої кімнати крізь вузьку щілину впустимо світло сонячного світла, побачимо на протилежній білій стіні образ шліпки. Перегородім дорогу світла скляною призмою з гранками, різнобіжними до шліпки: тоді на стіні з'явиться широка пасмуга різних красок; вони йтимуть від темно-чорної через помаранчеву, жовту, зелену й голубу до фіолету й там губляться. В переході від одної до другої краски з'являємося безліч відтінків, для яких немає назв у нікій людській мові. Коли шліпку заслонимо колірною шибкою, аса ця гра красок зчезне, а лишиться тільки та одна краска, що її пропускає шибка, на своїому місці.

Ньютон пояснив це явище так: світло, що переходить із одного середовища в друге (на прим. із повітря до води або назапак), заломлюється, т. ін. відхилюється від прямої лінії, якою

Тільки народи на найнижчому шаблі культури не зберігають пам'яток минулого, не лишаячи ніяких слідів діяльності своїм нащадкам...

Те, що досі ми зробили в цій ділянці, страшиим соромом паде на цілу нашу суспільність. Бо деж наші пам'ятники в честь українських письменників, діячів?

Кілька незугарних пам'ятників, звичайно у формі хреста, в честь Шевченка, кілька ювілейних таблиць на спомин 100-ліття уродини Шашкевича й Шевченка, кілька пам'ятників на спомин героїв і може ще кілька пам'яткових дерев — ось усе, на що ми спромоглися, і на тому всьому має виховуватися молоде покоління, з того має воно вчитися розуміти відли

кінці ще одне: Всі такі пам'ятки чи пам'яткові та блиці повинні дотичи села чи міста виставити власними силами і власним коштом, щоб нікого не обтяжувати збірками й не спиноювати припливу жертв до українських центральних установ. Гроші на це зложати у першій мірі батьки й родини покійних, а як того буде за мало, то поможе ціла громада. Кожна наша громада повинна поступати так, аби дати добрий приклад всім сусідам.

Будуймо трівалі пам'ятники, бо тим дамо доказ нашої культурної зрілості і гідно станемо поруч інших народів!

я таку хвилю, однак краще мати свідомість втрачати, як обновили себе павутинням наївною оптимізму. Бо свідомість мусить привести нас — після вагання у виборі оборонних засобів — до тих метод діяльності, які дадуть нам певніші засоби оборони.

Лист з Бельгії.

Високі школи в Бельгії.

Леж, 1. січня 1926.

З часу війни зацікавлення чужонаціональним високим шкільництвом зросло помітно серед нашого громадянства. Причини цього всім відомі. Перш за все неможливість жити у себе дома; але були і інші психологічні чинники, які спричинили масову орієнтацію нашого студентства на захід. Їх слід шукати у неадаптах мілітарній і політичній, які в яскравих колірках змалювали перед нашім здивованим очима картину великого вбожества наших інтелектуальних досягнень.

Але і ця велика армія нашого жадного знання студентства чомусь не досягла Бельгії. Вона здобула перше всього Прагу, де Чех простяг їй на зустріч свою братерську долоню. А потім розділялось наше студентство широкою рікою по університетах німецької держави і повосної Австрії. Тільки дехто, більше принагідно, подав у Париж і Бельгію.

Коли сьогодні шукати Українців у Бельгії, то часом серед хмар Москві і Румунів можна стрінути одного-двох Наддніпрянців, декілька Бессарабців (з неясним політичним світоглядом); земляки з українського Заходу не найдешевше і не лікварство. А шкода!

Шкільництво Бельгії, — помінивши факт, що французька мова відіграє важливішу і замітнішу роль серед народів світа, від німецької, — замітне іще своїм високим науковим ценом, стародавніми традиціями, великою практичністю своїх педагогічних методів. Тим і пояснюється велике число чужинців-студентів у Бельгії: Москві (найбільше), Румунів, Португальців, італійців, японців, Кітайців, урешті Польків, яких число білшає з кожним роком.

Кожний більший город маленької Бельгії має свій культурний центр: високу школу. Брюксельський університет славиться своїм гуманістичним і філософічним факультетом, цей у Лежі природописними студіями. Крім цього замітне місце займає католицький університет у Лувені, якого безцінну бібліотеку спалили Німці в часі світової війни. У Антверпені (Antvers) є дві високі школи, які можуть зацікавити наше студентство: Institut supérieur de Commerce. (Висока торговельна школа) і університет кольтоніальний, що об'єднує у собі всі необхідні кольтоніальні науки; він підготовляє кандидатів на відповідальні посади в бельгійській кольтонії.

Університет у Ганді два роки цьому називав утраткований (Droit Nom); значить попри французьку викладову мову введено тут як рівноправну мову фламандську.

Тісно зв'язаними з університетами в Бельгії є технічні інститути, що підготовляють кандидатів інженерського звання. І так у Лежі є, славіть на весь світ, Інститут електро-технічний.

Усі наведені вище школи Бельгії — державні. Науковий їх рівень надзвичайно високий, і час навчання тільки вишкливо триває коротше від 5—6 років, а буває і семилітній (медичний).

Крім державних шкіл є ще в Бельгії поважне число шкіл приватних. Багато із них аривани у правах і державним, користуються субвенціями і наглядом держави. Вони створені перш за все для тих, що не можуть присвятити високому студіям більше часу над 2—3 роки. Навчання ведеться часом на місці-

них курсах, щоб дати спроможу немісним студентам протягом дня заробітками здобувати хліб насущний.

Уважно потрібним особам во вказати на дві із таких шкіл, які — думаю — спеціально зацікавлять наше студентство.

Institut supérieur technique et colonial Liège, 25, Boulevard de la Constitution. (Високий технічний і кольтоніальний інститут) об'єднує у собі максимум практичності із шкільною програмою фахових студій. Навчання тут 2—3 роки, курси денні або вечірні по вибору. Ціла й різноманітна програма поділена на 8 факультетів: інженерської механіки, електро-механіки, радіотелеграфії, індустриї, хемії, будови автомобілів і моторних судів, бетон-армі і кольтонії.

З початком слідуючого року мають бути креовані три нові факультети, які об'єднують у собі найновіші здобутки технічного знання, а саме факультет інженерської електромеханіки, металургії і авіації.

Факультет кольтонії заповнює корисне місце у Конго, шй мало відомий африканській кольтонії Бельгії, яка — по думці знавців — має бути найбогатшою країною світа (мідь, есен, золото, діаманти, радіо, крим продуктів органічного світа як: олива, пальми «еліас», качуча, бавовна, кість слонява то шчо).

Треба додати, що інженерський диплом I. S. T. C. дає всі права на рівні з дипломами університетів, а інститут тішить признанням і розумінням серед наукових і промислових кругів Бельгії.

Для орієнтації наших студентів дозволю собі повести подрібну програму студій останнього року кольтоніальної інженерії. І так викладають там отсі предмети: топографія, геологія, гідрологія, технологія матеріалів із каменя, витривалість матеріалів (résistance), будова залізниць, рілляна хемія, металургія, елементи практичної механіки і конструкції машин, кольтоніальні конструкції, історія цивілізації, антропологічні науки, право і судівництво в кольтонії.

Вкінці слід занотувати катедру електрохемії на факультеті інж. хемії, яку мають креувати з початком слідуючого року.

Вже цих кількох заміток дає спроможу оцінити благородний почин і розуміння вимог хвилі основників: керманців молоді школи, яка існує тільки 12 літ.

Надзвичайно приємно вражає симпатичне відношення до чужинців, а

спеціально до України молодого, але вже загального відомого інженера, голови управліючої колегії, директора Еліаса. По рекомендації генерального секретаря чужонаціонального відділу (по національності України!) мають креувати від слідуючого шкільного року інтернат, де за малу оплату (8—10 франків у день) надають бжінші — квартиру і шлоденний харч. Мене влаштують, що Україні надають там у першій ліній приміщення. Побажати доброго успіху благородним замірам!

Друга школа не:

Ecole des hautes études commerciales et consulaires (школа високих комерційних і консульських наук), Liège, 21, rue Lohet. Вона теж користується субсидіями і широкою піддержкою правительства. Час навчання 2—3 роки. Дворічні студії підготовляють кандидатів комерційного звання (Licencié en sciences commerciales). Третій рік додатковий дає можливість спеціалізації в кольтоніальних науках (Licencié d'un degré supérieur en sciences commerciales et coloniales) або розкриває шлях для консульської кар'єри, або врешті спеціалізує у фінансових науках.

На доволі різноманітну програму складеться крім фахових комерційних студій іще: інтернаціональне право (консульський факультет), конституційне, адміністративне, комерційне і морське, а далі політика, економія, кольтоніальне право, транспорт у кольтонії, кольтоніальна географія: екологія, тропікальна гігієна і кольтоніальні плантації (cultures coloniales) та багато інших — на факультеті кольтонії.

Програму доповнюють вичерпуючі студії мов: англійської, німецької, голандської, російської, еспанської й італійської.

На жаль, курси тільки денні, вечірніх немає.

Одною із умов запису є знання хоч одної чужої мови крім матірньої й французької.

Нарешті годиться зазначити, що у всіх високих школах, крім іспитів з кінцем кожного шкільного року, є т. з. «interrogatoires» що 2—3 місяці, себто обов'язкові частинні іспити.

Цих кількох слів про високе шкільництво Бельгії слід доповнити інформацією, що життя тут доволі дешеве, за заробіток не важко (але праця фізична), а відношення до чужинців сиріає уявляти і повне розуміння.

Ст. Левинський.

Міжнародна політика в 1925 р.

Мир і безпека.

1925 р. був для справи т. зв. європейської безпеки рішучим. Дня 9. лютого постановив Штресман іменем Німеччини перше пропозиція щодо гарантійного пакту над Рейном, домагаючись одночасно відної руки в справі ревізії східних границь Німеччини. Дня 18. березня Чемберлен остаточно вів на раді Союзу Народів проект женецького протоколу з 2. жовтня 1924 року. Порозуміння між кабінетами в Парижі й Лондоні довело до устійливості становища Франції в справі пакту дня 16. червня. Після німецької відповіді й французької реакції відбулася в Лондоні з кінцем серпня конференція знавців-правників з участю Німців, на якій вироблено проект рейнського пакту й додаткових умов. Народа міністрів закордонних справ Англії, Франції, Бельгії, Італії, Німеччини, Польщі й Чехословаччини в Люкарні довела дня 16. жовтня до спарування рейнського пакту разом з французько-німецькою і бельгійсько-німецькою арбітражною угодою, як також арбітражних трактатів поміж Німеччиною, Польщею й Чехословаччиною. Одночасно союзні держави піддали зобов'язання порушити на зібранні Союзу Народів справу зв'яз-

нення Німеччини від обов'язків, що випливали зі ст. 16. стат. Союзу. Зміною також польсько-французьку конвенцію. Всі ті умови підписано вчисто в Лондоні дня 1. грудня. Таким чином вирішено справу західної Європи позитивно, що під тим більшим знаком запиту ставить нинішній стан у Східній Європі, зокрема західні границі Польщі.

Англія.

Англія переживала велику кризу з економічних причин і мала чималі клопоти в своїх кольтоніях. Дві справи журили весь час уряд: безробіття та домагання підвищити плати для вуглекопів. Озв'язи питання погоджено з великою втратою для державного бюджету, і то тимчасово. Швидко погоджено старий спір щодо кордонів ірландської провінції Ульстеру. Справу Мессуля рішено корисно для Англії, однак загрозил невдоволення Туреччини продовжують що справу в заходах Англії погодитись з ангорським урядом. Революція в Китаї викликала зменшення англійських впливів на Далекий Схід. Невдоволення Егіпту, небезпека пробудження Індії і нинішній клопоту починаючи А-

глію до мирної політики. Люкарно є головною її твором.

Франція.

Перший уряд Еоріо не зміг упоратись з фінансовими труднощами й уступив з кінцем квітня. На його місце прийшов знову діяч урядів Пенлеве, а мін. скарбу Кайо. Однак Кайо не перелав своїх планів, а невдачі переговори у справі пакту Франції в Лондоні й Вашингтоні і ріжництв думок поміж міністром скарбу й більшістю лівої в справі м'ятежної данини довело до відступлення Кайо з уряду з жовтня. Небезпечно упав і сам уряд Пенлеве, а на його місце прийшов як мін. скарбу. Лютець не здобув також для своїх проєктів підтримки палати й уступив місце Думерілю. Уряд Бріана має таку ситуацію, бо в його Франції, м'якше і багато великі розбіжності. Найважче розділяє всіх справа податків. З кінця тісно зв'язані війна в Марокку та Сирії. У Марокку Франція мусить держати 100,000 військ, а не може звільнитись цієї пребатою кольтонії. У Сирії позалиши Друга проти надто суворих військових метод ген. Сарая. У жовтні заступили Сарая Жувернелем. З огляду на останні успіхи франц. військ є надія на мир у Сирії.

Німеччина.

Після внутрішньої стабілізації Німеччини на основі плану Дозадалося, що в цій державі обійдеться без кризи. Тимчасом ший 1925-ий рік Німеччина переходила сильну господарську кризу наслідком нестачі капіталу. Американські кредити, що їх розділено поміж окремих галузей промислу й міста, поможли небагато. Торговельний бізнес ставав щораз більше пасивний. За те в закордонній політиці обсягнула Німеччина м. р. значні успіхи наслідком Люкарнського пакту, не порвавши добрих зв'язків з СРСР. Вступлення Німеччини до Союзу Народів у 1926 р. буде дальшим етапом на шляху віднакнення великодержавного становища, втраченого наслідком світової війни.

С. Р. С. Р.

Рік 1925-ий зазначився в перших трьох чвертях знову викликаючим становищем, яке займала С. Р. С. Р. до переговорів у справі пакту безпеки в Європі. Щодо з ханделю з'їзду в Люкарні прийшло до першого активного кроку С. Р. С. Р., яким була подорож Четверця. Хоч він не зміг відтягнути Німеччини від прийняття пакту з Західною Європою, то всеж таки дуже добре взаємини С. Р. С. Р. з Німеччиною заповнені. Таксамо його заслуга, що більшовицько-французькі й більш-польські взаємини значно поправились. На сході політика більшовиків мала також поважні успіхи, здобуваючи великий вплив у Китаї і експлуатуючи союз з Туреччиною. Кінець року виявив яву прямикуванню Москви до створення східного блоку з метою зашхувати Англію на Близькому Сході. Комуністичний Інтернаціонал скріпив в останнім часі свої впливи серед англійських професіонально союзів, що ще більше зостригло більшовицько-англійський конфлікт.

Італія, Еспанія.

Італійський уряд переводив з і звичайною енергією «фашизацію» держави. Уряд увів сувору контролю над пресою, приминаючи всі опозиційні органи. Більшість опозиції не брала участі в соймових нарадах. З початком року нефашистські міністри зрікли свої портфелі. Сенор динчів Орландо, бувший прем'єр, цюкнув публічне життя. Фашистська диктатура проти масових доведла до різни. В економічній сфері дипломатство дає

РІЗДВО

Шелестітиме сіно на столі під скатерттю,
Дідуха у кімнату хтось повагом притащить.
І покотяться діти на солому простертю,
Все по давньому і тільки... моя торік було краще...

З проскурками — бажанням встане батько: ростіть ви і
Хтось заворушений ударить в струни встанови чалаю —
І як будуть молитися — не скінчу я молитви,
Бо чужим стане слово в цю протисту хвилю.

З ночі виповняють церкву якісь тіні родимі,
Хтось молитися буде гаряче так Пречистій
І диватися: як образ нікне в символу димі,
І як жає роздубав паламар в захристі

І підуть дні святіші і святіші нуди,
Смія заставлений буде святковими достатками...
І новою давнє заворушиться в груді.
Як у вікна дзвінками застукоче колядка.

„Ми — гайдамаки!“

До історії відомої пісні.

Історія подання пісні, в являється вірша „Ми гайдамаки, ми всі однакі“ не дуже давня, а всеж таки досить покручена, і тому, щоб не вилетіла з пам'яті, вважаю за відповідне подати її до відома читавим.

Ніхто інший, як померший у минулому році поет Осип Маковей — власним автором вірша, та судачи по його власним словам, він є і автором варіанту музики. Сам вірш був уже багато разів друкований, а саме в часописі призначений головню для селен „Гайдамаки“, видаваний пок. Михайлом Петрицьким, та в збірнику пісень, здається, гогож впорядника, відтак друкувалося цією пісню в кількох виданнях „Великого Українського Співанику“ Тов. „Просвіта“ у Львові і т. д. За те щодо музичної частини цієї пісні, то хоча вона сама собою не дуже цікава, всеж-таки годиться згадати, що ціла пісня була друкована в „Торбані“ ч. 43 на мужеський хор у двох дещо змінених накладках, даліше в „Торбані“ ч. 44 на фортеп'яні зі словами (в обох виданнях укладу Я. Ярославенка в „Лірі“ ч. 6. як гимн на фортеп'яні (уклад О. Залеського), а крім цього по-видалася вона в Києві в аранжовці О. Кошиця, мабуть на мужеський хор.

Вже з самого початку повстання співали її різнородно, так щодо тексту як і щодо музики, однак

агодом прийняв більш-менше той варіант, який загально співають у нас (в Галичині), хоч деякі незначні зміни не можна навіть підпорядкувати під варіант. З такими самими маленькими змінами переїшла вона і до дутих та смичкових оркестрів, а саравити її згідно з якоюсь одноставною мелодією, тепер уже зовсім неможливо.

Маючи намір надрукувати „Ми гайдамаки“ у такому виді, як сам автор їх написав, я звернувся свого часу до пок. О. Маковей, що жив тоді у Чернівцях, і одержав в 1907 році 25. III. листа ось-якого змісту: „Вив. пане! „Гайдамацьку пісню“ я зложив ще підчас сесії“), 2. XII. 1901 р. під мелодію якоїсь волозької пісні, котрої автора не знаю і не міг довідатися, хоч допитувався. Я чув її колись лише раз у вагоні від товариша-офіцера і не можу присягнути, чи мелодію я переймав вірно, чи може на свій лад трохи переіначив. У Чернівцях Волохи не співають цієї пісні. Тому, що я сам не дуже розумію ноти, то я не можу Вам післати мелодії (її має Богдан Барвінський, котрому я післав 1901 р.). У Львові, як я чув, співають четвертий рядок строфи (придивіться в текст) як трохей, а то має бути енергійний ямб: „Ми за народ життя своє дамо!“ У строфі, як сам бачите, дивний розмір.

В часописі „Гайдамаки“ 1905 р. ч. 125 з 4. IV. подав хтось текст

1) Розуміється: сесії українських студентів з львівського університету.

2) Власне що мелодію я ужив, завдяки п. Б. Б. у виданнях „Торбана“.

„Пані! Чому ви позбавляєте мене честі бачити вас? Я не знаю, що вам таке прикре показалося“. — „Ніяк, пане воюку, відповіла вона, а вам така вдячна, що соромлюся показатися“. Ці розмови не довго продовжувалися та скінчилися задоволенням його у всім, чого хотів, бо ця пані не сміла ні в чім йому відмовити, роздумуючи про ту велику прислугу, котру він зробив їй й адвокатів“.

Цей мандрівний мотив відбився на українській ґрунті в устних оповіданнях і віршованих обробках. Можливо, що даліші дослідники вкажуть і якісь драматичні предтечі творів Котляревського і Гоголя на східно-славянській ґрунті, щоб не аристократи таки вже надто далеких паралелей у формі французької драматичної обробки теми (Le Soldat Magiden), як це робив Дашкевич.

Нарешті ще кілька життєписних ханів про автора „Простака“. Василь Гоголь уродився 1780 або 1781 р. Вчився в Полтаві, де крім семінарії не було нічого більше. Служив в українським почтєвим уряді, а потім помагав батькам господарити. В 1808 р. оженився з чотирнадцятилітньою Марією Косярською, домовою також дідича. З своєї Васильки рідко виїздив, хіба на короткий час, чи то як секретар Трошинського, свояка жінки, в 1806 р., чи пізніше як дошерна людина Трошинського, беручи велику в у-

сній пісні, досить покручений. Я подаю Ваш оригінальний текст, лише не знаю, чи сконфіскують його. В такому випадку мож-би треба його трохи змінити. Ці зміни я подаю підказу. — Поздоровлю щиро, Ваш Осип Маковей“.

На другому листку цього письма слідує отже цілий текст з пропозованими автором змінами так, що оригінальний вірш, який разом з мелодією був раніше переданий п. д-ром Богданови Барвінському в декілька змін. Особливо зміни післав 3-й куплет, де замість слів:

І нікі сльзи, на серця скажені
нагострять знов потоптані раби,

автор виставив ось-які слова:

І в кайдані неволі, до життя за волі
вирвуться знов потоптані раби.

На кінці свого листа О. Маковей додав олівцем ось-що: „Тому, що сама поезія, яко поезія, не багата варта, можна сідло і моє ім'я викинути. Не залежить мені на тім“.

Для окончної редакції та узгодження вірша з музикою, треба було ще дещо змінити і саме тому, що автор не прикладав великої ваги до поезії, я разом з Петром Карнянським зараз-же дещо її змінили. І так у першій строфі прийняли ми зміну Маковей замість „ляжесь ярмо“ на „пута і ярмо“, а крім цього змінили ми самі слова „ми за народ“ які

з огляду на удар на слово „за“ вражали музикальне вухо на: „за народ“). З тої самої причини заміню удар на тежесі в цій строфі: „Не тиш ся враж“ (замість природного нголосу: не тиш ся) змінили на: „знай, лютий враж“. З такими остаточними поправками видруковано „Ми Гайдамаки“ в „Торбані“ а відтак передруковано м. и. у „Великого українського співанику“ зладженням А. Галюком (III-є видання тов. „Просвіта“, у Львові 1918 р.) і власне цей справлений текст, вважаю за довідний.

За стільки літ ота пісня здобула вже, так сказати, права громадянства серед українського народу, і її можна назвати національною, кожна народною. Співали її під криміналом і в криміналі на Баторії та під Юрою у Львові, грають її сільські оркестри грали й музики на вулицях Києва, диригував з нею у казармах на Печерську, знає її Канада, і наші емігранти в Зедленіях Церквах і за тої причини, що й загально співають, переходять вони всілякі зміни. А проте не можна і називати гимном, бо ані формою ані змістом вона не відповідає гимнові. Є вона загальною українською національною піснею (Nationallied) і такою повинна лишитися.

Я. Ярославенко

АННА АХМАТОВА.

ТАМ БІЛІ ЦЕРКВИ...

Там білі церкви й дзвінний, розсяяний лід,
Там лютого сина закінчили волошкові очі,
Над містом старезним руські брилліантові нощі
І серп піднебесний, жовтілий, ніж лісовий лід
Там метелиці сухі встають у зарпний імли,
І люде, мов ягоди, Божемо Святій раді
Прибрали світлицю, під образом світять алампади,
А Праведна Книга лежить на дубовім столі.
Там пам'ять сувора, така вже скупа в оці дні,
Хороми свої відкрила мені у пошані,
Га я не ввійшла, затріснула двері страшні,
А в місто поплили акорди — веселі, різдвяні.

Переклад М. Рудницький

Роман Сембратович.

(В 20-ліття смерті).

Дня 8. ц. м. минає двадцять літ, як у Відні замкнув на віки свої очі молодий український журналіст — Роман Сембратович. Відійшов з цього світа саме тоді, коли на безмежних просторах царської Росії лютувала перша велика революція, що її приходу він ждав так нетерпеливо, як мало хто з його сучасників по цім боці кордону, коли українська національна ідея зі стійкою силою заводилувала широкі українські маси в Галичині й Буковині. Відійшов несподівано, неждано, скошений незваною пощадю чахоткою.

Яке коротке було його життя, а яку неясну діяльність мав по знам, які заслуги для рідної справ, для українського визволення!

Уродився Сембратович 1876 р. в Новому Селі, в саянській сім'ї. Скінчив українську гімназію в Перемишлі, після чого записався на правничий відділ відеського університету. У Відні працював у „Сіні“, в якій був головою і разом з пок. С. Яричевським і д-ром М. Кордубою видав 1898 р. в 30-ліття т-ва літературний альманах, в якому є й нарис його пера. Крім того давав відчити в робітничому т-ві „Родина“, що існує й досі. Позатим увесь вільний час проводив на читанні, науці. В тому ж часі став він здобувати собі приступ до німецької журналістики. Писав спершу до „Volksstimme“, а небаком став співробітником відомих німецьких: „Neues Wiener Journal“ і „Frankfurter Zeitung“. За порадою своїх німецьких друзів почав він видавати разом з Антоном Скартом часопис „X-Strahlen“ (1900), а коли вирінула потреба

видавати чисто український інформаційний часопис в німецькій мові і зродилася „Ruthenische Revue“ (1903), він від першого числа веде її редакцію, працюючи спільно з посланим В. Яворським і д-ром А. Косом. Таким чином Сембратович дуже рано увійшов у журналістику, віддавши їй душею і тілом. Так само скоро виробив собі свій публіцистичний ім'я, головню завдяки кореспонденціям до „Frankfurter Zeitung“. Мав він при тому й не мале щастя, бо тоді був він — можна сказати — одиноким українським журналістом на відеському ґрунті, а зацікавлення українською справою в німецьких колах зростало з дня на день. Треба було тільки зручно й уміло те зацікавлення заспокоювати.

Найбільша заслуга Сембратовича це редагування двотижневика „Ruthenische Revue“, що разом з ним пішов до гробу (бо з січня 1906 р. „R. R.“ перейняла назву на „Ukrainische Rundschau“). В редагуванні „R. V.“ були без сумніву хвилю, але вони були мабуть неunikимі, бо бракувало не тільки відомих співробітників, але густо-часто і грошевих засобів. Усеж таки „R. R.“ зробила дуже багато для популяризації української справи в німецькому політичному світі. Вона старалася вірно змалювати чужинцям незаносиме положення українського народу під обома займанщинами, чого так дуже боялися (я боявся ще нині) наші сусіди. Бож проти них зверталася цілком своїм вістрям пропагандистична діяльність Сембратовича! Бож їх торощив він на шпальтах „R. R.“ й ріжних чужинських (німецьких і французьких) органів преси, що радо містили його вогненні статті... Не дивно, що ті сусіди, особливо західні, відплачували йому скаженою мовчаністю і лайкою у своїх доступних собі органах.

Край". Я прийняв цю пропозицію, бо не уявляв собі більше захопленої справи, як справа добре поставленого щоденного політичного органу. З "Призовського Краю" мені за три роки вистигло зробити показку і надіслати газету, яка на перше місце ставила, поруч легальних демократичних поступів, таксист інтереса національних меншостей" (Наданий Сходу Ролі, а саме: Українці, Вірменці, та Грузинці. Підчас сотих роковин смерті Г. Шевченка "Призовський Край" широко демонстрував українську ідею, виданням найбагатіше з усіх тодішніх часописів, тож левіше число з статтями анатити наших письменників та безліччю ілюстрацій, цей факт був зазначений київською пресою). У початку війни, коли в Ростові осіла численна колонія галицьких москвофілів з В. Дудинським і його друзями на чолі, "Призовський Край" вів на світ дозвільняння цих палив, що одержували від російського уряду величезні кошти на утримання своєї слухняної отари і страшенно її експлуатували. У свій час ця москвофілська палива наробила багато гомону і дала привід В. Королькові виступити на сторінках "Русского Богатства" з яскравою статтею проти галицьких москвофілів та їх російських покровителів. Стаття Королькова, була складена на підставі матеріалів "Призовського Краю".

Характер, якого набув "Призовський Край" в зазначений час, викликав великі симпатії і до газети і до мене особисто з боку "інородців", і одна з вірменських газет навіть вмістила мою біографію та портрет, але не завжди до вподоби припадало моє редагування декому з видавців ("Призов. Край" видавала акційна компанія), і вони почали втручатися в справу, чим причисли мене влітку 1916 р. покинути Ростов і вдруге переїхати до Москви. Тут я знову став на чолі редакції "Української Житни". Тоді С. В. Петлюра був на фронті (хочу згадати у Зенському Союзі), близьку участь в журналі приймала В. Винниченко, що несподівано перебував у Москві (його дружина Р. Я. Лівшид служила лікарню в одному з московських шпиталів "Червоного Хреста") і Михайло Грушевський, що був тут на засіданні. Одночасно з редагуванням "Української Житни" я працював в "Русск. Вѣдомостях" і служив у Головному Управлі Союзу Горюхів, я перед самою революцією увійшов у склад редак-

ції нової газети "Власть Народа", як помічник редактора і завідувач красним відділом, та прийняв на себе обов'язки одного з редакторів національного відділу видавництва "Задруга". Одночасно я приїхав близьку участь у виданні українського тижневика "Промінь", на чолі якого стояв В. Винниченко.

У "Власть Народа" я між іншим ухитився ніку статтей в оборону та розяснення українського національного руху діяльності Центральної Ради і т. д. Усе це зустрічало тоді вороже відношення з боку російської преси, особливо ж з боку найбільше розповсюдженої газети "Русское Слово", з якою доводилося боротися. Як редактор національного відділу "Задруги" я пропонував і написав сам кілька брошур по найбільше пошуканим питанням самообмеження "малих народів", що складали Росію. Намагався від цього я виступати з кількома публіцистичними лекціями на такі-ж теми на Вищих Жіночих Курсах, в Комерційній Інституті, в Сільсько-Господарському Інституті і в університеті Шанявського. Тоді-ж представники 13-ти українських товариств та інституцій у Москві обрали мене Головою Української Ради, що об'єднувала їх усіх і провадила суспільно-політичну акцію, домагаючись праці Центральної Ради.

Влітку серпня 1917 року Голова Генерального Секретаріату і Генеральний Секретар внутрішніх справ В. Винниченко виставив у Громадському Комітеті Київщини мою кандидатуру на посаду Київського Губерніального Комісара, і я був одностайно обраний. У початку жовтня переїхав я до Києва, де в скорому часі увійшов у склад Центрального Комітету партії С.Ф. і був делегований в Центральну Раду, як член-заступник.

Підчас першої більшовицької навали, коли Київ був буквально залитий кров'ю, я переїхав до Москви, де під власним прізвищем надрукував у кількох "буржуазних" газетах, що не були ще знищені більшовиками (в тому числі і тижневик газети "Українське Слово"), низку статей в захист української самостійності і Центральної Ради. Це, пам'ятаю, дуже дивувало небіжчика, М. Ів. Тугал-Барановського, що тоді перебував у Москві і потерпав, якби мені мої статті не наробили лиха. Але в Москві комуністи були значно спокійніші, ніж на Україні, і все обійшлося гаразд.

Коли прийшли Німці, я повернувся до Києва.

За гетьманського перевороту російські офіцери вивели мене арештувати в наказу гетьманського команданта, але я це передбачав і вдома не ночував. Потім я виступив з протестом проти нахабного арешту в листі до прем'єра Лівобережжя (лист надрукували "Нова Рада" і "Київська Мисль"). З'ясування в посади Губерніального Комісара я в травні 1918 р. на українській землі з'їзди був обраний членом Головної Української Земської Земської Союзу. В скорому часі гетьманці таки арештували мене і посадили в Луківську, але на другий же день, в наказу міністра внутрішніх справ Ігоря Кістяківського (бувний пайчик "Української Житни") мене звільнено. Підчас гетьманщини я, на пропозицію Міністерства Освіти, чинав у Київ кілька лекцій "Нова Україна", для учителів середніх, вищих-початкових і нижчих шкіл і потім повторив той цикл на курсах нерозлучних учителів у Білій Церкві. Шістдесяті потім вийшли окремою книжкою видання "Криниці".

Перед приходом у Київ Директорії я організував велику щоденну газету "Трибуна", яка виступувала до нової більшовицької навали в лютому 1919 році. З березня до вересня цього року довелося мені укриватися на селі, бо київська Чека призначила мене до "ліквідації". Я вийшов розшукувати. В жовтні разом з Л. Чикаленком вийшов я на Донщину і Кубанщину в доручення громадянства для переговорів з опозиційними елементами тамтешнього суспільства в справі порятунку від Делікишчини. Вернувшись у Київ напередодні евакуації його добровільно, вступив я на службу у "Діаросію" секретарем Союзу, а разом з тим розпочав був видання тижневика "Промінь" при участі небіжчика П. Я. Стояницького й ін., але встиг випустити лише одне число. За якийсь час перед цим співробітниця "Літературно-Наукового Вістника", залишеного попереднім редактором, одностайно вибрали мене на загальних зборах головним редактором журналу. Обов'язки редактора "Літературно-Наукового Вістника" я виконував одночасно з редакторською роботою у видавництві "Діарі", де на мою пропозицію розпочалися праця по виданні великої енциклопедії для дітей і історії новітньої української літератури в життєписах (біографіях і автобіографіях письменників). Матеріали для цих видань, почасті зовсім оброблені (де-кілька біогра-

фій, малю, були написані П. Стояницьким, С. Ефремовим і т. ін.), поступали до нашої колегії досить успішно та не пощастило мені довести до кінця цю справу через політичні та особні погляди. У травні 1920 року Київ захопили польські українські війська, після чого я увійшов на пропозицію Громадського Комітету, а Кабінет В. К. Прокоповича міністром внутрішніх справ. При А. М. Лівшицькому залишився міністром внутрішніх справ і був заступником Прем'єра.

Через 10 місяців я вийшов із складу правління і на бажання сенатор-консульт Раді Республіки та просьбу Голови Уряду В. Прокоповича організував у Варшаві щоденну безпартійно-демократичну газету "Українська Трибуна", яку я редагував до припинення її польською владою в березні 1922 року. Потім редагував тижневик "Українська Справа" і місячник "Трибуна України". З моменту заснування Українського Центрального Комітету, аж до його складу. У 1925 році кілька місяців виконував обов'язки Голови Комітету і стояв на чолі вищих курсів українознавства, що були організовані Українським Центральним Комітетом у Варшаві. Ці курси прочитав я цикл лекцій на тему "3 історії українського суспільного руху" (кінці 18-го століття і 19-й вік). Читав також кілька разів окремі цикли лекцій по українознавстві та про сучасний момент у Калішці і Шелюнівських таборах і в Українській Станиці. Тодіж, в 1923 році переїхав організації і-го віду української еміграції в Польщі і видав докладне відомлення про його працю. З того часу виконував, по обранні віду, обов'язки керівника культурно-освітньої секції Українського Центрального Комітету, приймаю участь у редагуванні "Вістей У.Ц.К.", виступав з прилюдними рефератами на теми біжучого українського життя і т. ін.

За час перебування на еміграції співробітничав у різних еміграційних виданнях, ("Український Сурма", львівські альманахи "Дніпро" й інші), а також у журналах: "Письмо з Провансу", "Наш Світ", "Молода Україна", "Учитель", "Трибуна" і в газетах "Діло" (Львів), "Український Голос" (Перемишль), "Наше Життя" (Холм) та ін. Виготовив до видання "Енциклопедію для дітей та для самосвіти" і кінця парі історії української революції (близько 15 друкованих аркушів).

щоб усього було достатньо й зо смаком, а при тім як можна бережися комусь тут показатися, щоб не налякати пані господині якимсь звичаєм: я хочу, щоб усе, чого я від тебе бажав, знаходилося готове в тій шафі або поставі". Трохи агодом сказав він господареві: "Мій пане, прикажи відчинити шафу; бо все те чого бажав, поставлене в ній, а ви побачите, як мені послухали демони". Господина, ясно бачучи, що він про все знає, і це булоб для неї лихом, колиб захотіла протиставити відомкненню шафи, з удала страхом і молитвою, дивуючися хитрості та проворності воля, відчинила поставець, в котрій усе, чого він бажав, знаходилось тепле й готове, щоб їсти, на челике здивування господаря, котрий так дуже був астенетей, що не знав, що про це говорити. Господина немешче дивувалася цьому, аналізуючи причину цього, тільки в зовсім іншій змисл як думав її чоловік.

Вояк почав показувати себе по господарськи, що він в силі частувати своїх гостей: приказав накривати стіл і подавати їжу, поки не пристига. А що він був дуже годливий, відламавши ногу у кавалю, говорив господареві: "ось добрий", сам умиюючи її. Господареві тяжко було відважитися їсти ту страву, котру принесено на його думку з такого страшенного місця. Хоч господарня все те сама готови-

ла, але говорила, що вона ніяк не осмілиться цього їсти. Вояк просять, щоб вона нічого не побиювалася і їла, та запевняв її, що без сумніву їй усе сподобастся. Він звелів подати вмити руки, роблячи честь доми, посадив свого господаря і його жінку та сам сів біля неї, взяв ложку, покоштував юшки та сказав: "знаменита юшка", просив господаря покоштувати її, але той не міг швидко на це рішиться. Нарешті покушав і юшка йому дуже смакувала, радив налити їй сееї жінці, котра, хоча краще цього й не домгагалася, одначе приволодила себе до того просити. Наостанку вони обидвоє швидко прикинули до неї, а вояк, виголоднівши, не захав показати також в їжі свої проворності, уминаючи проти трюх. Описав господар хвалив їжу й дивувався, що в аді є так само добрі секари, як у Гренаді. Почали пити вина, що їм видалися дуже смашними й прохолодними, також олоці й усе було в такій стані, що він приволоди господаря признатися, що він давно не мав з їжі такого задоволення.

Як вони повечерили, вояк згадався над бідним позивавом, що чув і бачив, як їли його добро, не брав у цій участі й сам голоду, але щоб його штучно вивести з кута як ліжком, видавсь йому труднішою справою ніж побачити його кечері: одначе вміть виду-

мав забавну хитрість. "Ну, сказав вояк своєму господареві, не погнівайтеся, я думаю, що ви недоволені цією їжею". — "Справді ні, пане вояку", відповів господар, ставши дещо сміливішим ніж попереді. "Та це не все, додав вояк, я хочу показати вам того демона, котрий нагодував нас, а вжеж він тепер тут". — "Ах! ні!", говорить господарня, уся дрожаючи, боїчися, щоб він не відкрив того, що вона дуже бажас затіти, але він розуміючи, на яку ногу вона хромас, говорив: "не біється, ласкава пані, я не зроблю того, про що ви думаєте; я дуже схильний догодити вам, запевняю вас". Господар так само на це не годився, як і його жінка; тільки вони обидвоє мали дуже відмінний страх. "Ні, ні, добрий пане, сказав він, ви не побачите нічого з того, що моглоб вас налякати. Пані, говорив він господарні, прикажи відчинити всі двері тутешні й на вулицю, бо ніхто не скорим виходом він може все подолати". Господина почала розуміти, що він хоче хитро осміяти, говорячи: "Боже мій, який страх!" звелів служниці чим швидше відчинити двері від покою і на вулицю. Це й зроблено. Вояк встав від стола й зарав закричав голосно: "Та, котрий тепер тут, котрий нас добре вгоїв, нас бачиш і нас чуєш; прожогом утік від нас відчиненими дверима, щоб не зламати

тобі нічого, я покажи тебе цій бєсіді, тільки не в своїм образі, а то ти вмириш зо страху паню господиню, бо пан господар, думаю, не може так злякатися. Пале, говорив йому вояк, в якій одігу хочете, щоб ви з'явилися?" — "В якій хочеш", відповів він, щоб тільки швидше вийшов. — "Добре, то виходи в адвокатській одігу". Це бідний позивав, бачучи таку добру нагоду вийти, насунувши свою шапку на голову, боїчися, щоб його не пізнали, перейшов з можливою скорістю через поліш, збіг по сходах і вийшов на вулицю. Побачивши його, господар думав, що ападе з крисла; а господарня, щоб надати більшій повазі цьому явищу, удала, що вона бачить мертвця й зомліла зо страху: зарив її роздзинули й положили в ліжко, й муж лишився при ній, а вояк пішов спати в більшою охотою ніж передтим.

Господар описав не міг замкнути очей, роздумуючи цілу ніч про те, що бачив, і запевняв свою жінку, що й він також налякався. Вранці прийшов вояк попроситися з господарем, котрий тисячу разів висловляв йому подяку. Вийшовши з дому й описав довідавшись, що господаря не було вдома, яраз увійшов до покою й побачивши господарня, як лежала в постелі, полігав її з добрим днем. Їй було дуже соромно, й хотіла закритися,

Вся коляда на „Рідну Школу“!

Підчас свят Христового Ріадва під селянськими хатами, робітничими й інтелігентськими помешканнями лунають співи про велику новину, про нову радість, про зорю, що засяла над бідним, невольним людом. Пам'ятаймо й про іншу зорю, що ще світить на нашому хмарному небозводі, про „Рідну Школу“. І тому вся коляда в нашому краю, вся радість, висловлена всенародним співом, мусять бути дарунком для „Рідної Школи“, щоби та зоря ще світіше, ще ясніше засяла.

В днях Христового Ріадва нема ніякої іншої цілі, коляда не має ніякого іншого призначення. — тільки одно: „Рідна Школа“! Ось найвища ціль і найбільша приємність в днях Народин Богочоловіка, що нову правду приніс втомленим народам, що нове світло кинув у темін.

Колядайте на „Рідну Школу“! Дайте спробою побільшити розяснити світло цієї нашої зорі у найдалішій закутині!

Виказ коляди по громадам і повітам буде після Ріадва оголошений.

Українське Педагогічне Товариство у Львові, Ринок 10.

свідомості, деши можливість прочитати комплекти „Основи“. Але мені було тоді 13 років, і вплив „Основи“ не міг бути особливо глибоким. Мене більше захоплював годині російський революційний соціалізм, який дав стільки героїв та мав на меті негайне встановлення соціальної правди. В мої часи в семінарії заснувалася численний революційний гурток, що через кілька років дав своїх представників і в Шлісельбурзі і в Сибірі. Наймодіші у ція останній організації, до яких належав і я, дістали при „Ліквідації“ гуртка по кілька місяців в'язниці, „по височайшому повелінню“, та по кілька років поліційного догляду на призначеному місці перебування, але найтяжчою для нас карою було позбавлення нас можливості попасти в університет. Лише контрабандою міг я через деякий час слухати лекції в вищій школі. Проте мушу зазначити, що цілі роки, які довелося мені пробути на селі без права виїзду навіть на кілька верст, цілі роки в товаристві самих книжок лише, не пройшли для мене безслідно. Силу книжок прочитав і прогудував я тоді по природознавству, соціології та філософії і багато взагалі працював над собою, встановлюючи самотогляд на діле життя. Особливий вплив зробила на мене філософічно-соціальна система Герба Спенсера, у корні підірвавши той „утопізм“, яким я жив до тої пори. Зазначу до речі, що в сусідстві з мною мешкав тоді мій родич і шкільний товариш, також вихованець Подільської семінарії, Михайло Кошубинський, який часто приходив до мене та приносив мені книжки із своєї домашньої бібліотеки.

З великими труднощами мені пощастило врешті одержати посаду сільського вчителя, і я віддав педагогічній праці. Між иншим я улаштував при школі бібліотеку та систематично слідував за відношенням читачів до окремих книжок і взагалі за впливами на них моєї книгозбірні. Деякі спостереження мні в цій галузі опубліковані на підставі моїх дописів в книжці А. С. Пругавіна „Запроси народа и обязанности интеллигенции в области умственного развития и просвещения“. Тоді саме в початку 1885 р. розпочався і моя літературна праця: я надрукував кілька статей, головним чином у питаннях громадсько-освітніх, у відомому народницькому тижневику „Наша Школа“, що виходила у Петербурзі під редактуванням П. А. Гайдебурова („Новая школа“, К церковно-школьному иготам“, Реприманд „неожиданный“ та инші). До цього періоду відноситься моє листування з Гл. Успенським і перша моя велика літературна праця: „Нѣсколько итогов к злобам дня“. Етюд по соціальної моралі Сп. Б. 1889. (4 друк. аркуші).

Як тільки жандарми довідалися про моє учителювання, я негайно був звільнений і мусів у 1889 році переїхати до К. м. яна Подільського, де заробляв на хліб насушений приватними лекціями та працею „по вільному найму“, в різних місцевих установах. Одночасно я працював літературно і надрукував кілька статей у місячнику „Русское Богатство“ та тижневику „Школьное Обозрение“. Тоді вийшла моя брошура (біля 30 сторінок) „Современныя теченія общественной жизни“, де я відстоював доктрину

народництва (продовження „Нѣск. итогов“).

Один з губернаторів (Наринкін) дінався про моє важке становище, зацікавився моєю працею і на свою власну відповідальність перед департаментом поліції призначив мене чиновником для особливих доручень, хоч я був ще тоді під „негласним надзором“. Працював я спочатку при губернаторській правлінні, де служило біля 100 урядовців, — переважно дрібних та звідених. Це була малокультурна, затурканна маса, якою ніхто не цікавився. Важко було перебувати в такому осередку, і я зробив послідовну спробу внести промінь світла в це темне царство, організувавши для урядовців бібліотеку. Довелося робити це без жадної урядової допомоги лише з пожертв книжками та грошима, які я збирав, де тільки міг, та з платні за читання, яка була встановлена в кількості 10 коп. місячно. Справа пішла дуже добре. Через рік книгозбірня, якою я й завідував, як бібліотекар, значно поширилася, набрала популярності, і мої читачі в дуже сердечній формі висловили мені свою подяку (піднесли „дрес“, старанно виписавши його „рандом“ на кавалку брістольського паперу).

За яких 5—6 років я дослужився до посади радника губернаторської правління, але моя особа дуже не подобалася місцевому жандармському полковникові Дубельтові та декому з губернаторського Олімпу, і на основі їх доносів про мою „революційність“ міністр Паскев запропонував мені через губернатора Ейлера негайно залишити службу. Це було в квітні 1904 р. Я покинув Кам'янець і переїхав до Київ, де

вступив до редакції щоденної газети „Київські Огляди“, тількищо заснованої тоді гуртком кваліфікованої київської інтелігенції з проф. І. В. Лучицьким на чолі. Редагував газету М. П. Василенко, що й тепер перебуває в Києві, та талановитий адвокат М. Б. Ратнер (С. Р., співробітник „Русск. Богатства“). Одного, часно до мого в „Київ. Оглядах“ працювали: Сергій Ефремов, Б. Гринченко і І. Стещенко. Як особа, що цікаві епізоди пам'ятаю, що 17 жовтня 1905 р. в день оголошення маніфесту про конституцію, С. Ефремов на пропозицію редакції написав українською мовою статтю „Чи буде суд“. Це була перша стаття українською мовою в тодішній пресі. Тоді ж таки в „Київ. Оглядах“ була надрукована стаття молодого редактора місцевої польської газети „Глос Київські“ п. Артура Сліпінського (потім прем'єр-міністра Річпосполитої Польської) про незалежність Польщі. Через деякий час я став помічником редактора Василенка (Ратнер переїхав до Петербурга), а потім і редактором (Василенка посадили у в'язницю — і до редактування він вже не вернувся). В цей час „Київські Огляди“, змінюючи з „незалежних обставин“ кілька наголовок, називалися „Київські Вѣсти“. З відомих українців постійним „статейщиком“ „Вѣстей“ в українських питаннях був С. О. Ефремов, а Михайло Шаповал — одним з коректорів. Редагував я цю газету аж до 1910 р. і висидів за неї (а саме за „Київські Огляди“) два місяці в Лукіянівці, а коли адміністрація довела газету своїми переслідуваннями та штрафами до агонії, — переїхав у Москву. Тут я працював у „Русск. Вѣдомостях“, „Русск. Мысли“, (писав в обох виданнях переважно по українським питанням) писав „Листи з Москви“ до київської „Ради“. При діяльній підтримці українського громадянства заснований був тут, присвячений українським справам місячник російською мовою „Українская Жизнь“, який редагував С. В. Петлюра і я. На жаль, досі ніхто з істориків українського літературного і суспільного руху не присвятив уваги цьому часописові, — тимчасом він відіграв свою роль в ході української справи. Одна з моїх статей, уміщених в „Укр. Життя“, була перекладена на чеську мову в 1920 р.

В 1923 р. мене запросили до Ростова над Доном, де треба було рятувати від загибелі велику щоденну стару газету „Приазовський

Я не впади же сісти за стіл, як застукано у ворота. Служниця вийшла й запитала, хто там, і по відповіді пізнала, що це був її господар, котрий повертав, а повороту хотіло сподівалася через два або через три дні. Наликавши, говорить служниця своїй пані: „Ах, пані, все пропало; от приїхав пан!“ Господина не знала що робити, хоче сховати цього гостя, та не може; бо була тільки ця кімната й друга на боці, де лежала служниця. Він не знав, куди вийти, щоб його не бачили, бо неминує треба зустрітись з господарем; пустити його на гору на піддашшя, де лежав воєк, не було жадної ціли, щоб не відкрити цього тому воєкові як тпосторожній людині, котрої вона не задовольня й котра скрізь може оповісти про їх бенкет; відвести його наді, були одні тільки сходи, куди мусів ти господар, що був уже в дверях і гостро домагався чим швидше їх відомкнути. Все, що вона могла нашвидку зробити, веліла йому сховатися в куті за ліжком і замкнула велику шафу, що стояла однією, поставивши в неї уся готову вечерю. Описав накривши стіл килимком, сама сіла біля огню. Вичікуючи під дверми, господар сильно стукає, чому так довго не відчиняють. Нарешті його впустили. Увійшовши, лішов він угору й побачив свою жінку, що сиділа біля огню, яка враз кинулася йому на шию й об-

нявши говорила: „о мій любий приятелю! як утішилася я, побачивши тебе; я не сподівалася і не думала, що ти так скоро повернешся“. — „Серденько, відповів їй, справившись з моїми ділами швидче, ніж я сподівався, що духу поспішив я додому для того тільки, щоб швидче з тобою побачитися: сьогодні я переїхав 18 миль, щоб не почувати в дорозі в цих поганих наших трактирнях. Але що значить, запитав він її, цей великий огонь?“ — „Ах! мій любий, відповіла вона, я такий великий біль відчувала в моїм череві, що приневолена нагрівати його серветками; я думаю, що це притрапилося мені від гніву, викликаного у мене цього вечора воєком, котрий проти мого бажання вибрав тут нічліг немовби з королівського наказу; я стільки вертілася, бачучи мушину у себе в домі в твою неприсутність, що без сумніву від цього й захворіла“.

Тоді воєкові видалося, що пора показатися, побоюючися, щоб його не потурбували; зараз одягнувся, а тимчасом слухав продовження їх розмови. Господар сказав їй: „серденько, доношу тобі, що я не вечорав і віміраю в голоду. Може маєш щось дати мені?“ — „У мене, мій приятелю, відповіла вона, що ти хочеш, щоб було, ченя я тебе не сподівалася? Чи не знаєш, що в часі твоєї неприсутності я перебувала з зачатною ідею, одво-

ляючись одним печенням яблком, а моя служниця другим!“ — „І так остання рада, сказав муж, піти спати без вечері, хоч і не хочеться“.

З'орієнтувавшись швидко в усім, воєк зійшов наді і застукав у двері, що їх зараз і відчинили. Увійшовши, вітає він господаря з приїздом і просить його вибачити як що він чимсь занепокоїв його по-другу, що не хотіла його впустити, але він прийшов сюди почувати наслідком майорського приказу, й показує йому білет, побоюючися щоб він не вваз цього за нахабство; „при тім же, ласкавий пане, говорю їй, ваша подруга не може на мене жалуватися, щоб я сказав їй щось прикра й обидлив“ — „Я не жалуюся на це“, відповіла вона. „Добрий пане, сказав йому воєк, як в домі, ви не вечорали, і я також, то як хочете, я нагодую вас і вашу паню. Я можу приказати приладити для нас гарну й достаточну вечерю“. — Як може це статися, відповів він, у теперішнім часі дуже важко купити щось в місті?“ — „Не журіться цим, говорив він, вечерю зладить негайно. Признаюся вам, я грішний чоловік, хай це буде між нами, знаю дещо чарувати й приказувати демонам, коли захочу; дозвольте мені це зробити й вам доказати, що маю кредит впеки, де приготують їду не гірше ніж і в цім місті“. Він утяв із кухні дугля і ним зробив

довкола себе коло, а що він був проворною і метликуватою людиною, почав говорити якісь недоречні й дивні слова, що їх вони боялися розуміти, та й для самого його вони були брехнею без усякого значіння, котрі він нараз вивчав на цей випадок. І після того, як він зробив багато порушень і викривлень рота, щоб через це надати більше поваги й окраси своєму ошуканству, закричав голосно зрозумілими словами: „я приказую тобі принести сюди свою вечерю для мого пана господаря, його пані подруги та для мене; але старайся нас гарненько задовольнити“. — „Що ви хочете їсти, ласкавий пане?“ асертуєчися, запитав він господаря. Але той, зосім здивований, відповів йому: „все, що ти зможеш, пане воєку“. — Слухай же зараз принеси сюди добру цавлеву юшку, смачно зладжену в варним каплуном, гарного печеного каплуна, пару орябіш, зайчика й пару курчаків“. Це та сама їжа, котру бачив він на огні й котру він на дозвіллі добре замітив. „Чи досить цього, говорив він, пане господарю?“ — „Ах, добрий воєку, відповів він, це в трое більше ніж те що треба“. — „Подай сюди, додав оманець, нам іще тузів жайворонків для очиснення зубів. Крім того приготуй нам прохолодженого мина в силу, порядні закуски, себто ласощі, зложені з десертів і конфетів, але

об'єднання радянських республік у одну союзну республіку. Отже в союзу держав поставала на Сході Європи одна союзна держава.

Договір з 30. грудня 1922 р. є третім актом, що остаточно визначив становище України в Радянському Союзі. Означило, що після такої далекосягної неспокійної у вітчиман радянських республік, після перемир'я союзу держав в одну союзну державу, мусів повстати новий акт, що логічно випливає з договору, тобто конституція нової союзнаї держави. Конституцію ухвалили на основі того договору (Центральний Виконавчий Комітет С. Р. С. Р. на другій сесії 6. лютого 1923 р. На основі цієї конституції до виключної компетенції Союзних органів влади належать: закордонні зносини, політичні договори, зміна границь союзу, регулювання граничних справ між союзними республіками, виповідання війни, закладування миру, затвердження закордонних і внутрішніх позичок, ратифікація міжнародних договорів, закордонна торгівля і система внутрішньої торгівлі, основна народногосподарська, шляхти, пошта, телеграф, армія, флот, єдиний бюджет для цілого союзу, винір податків і їх поділ, грошови і кредитна система, основні земельногосподарські і землекористування, всі підземні скарби, води та ліси на цій території С. Р. С. Р., законодавство про працю, основне законодавство про освіту і народне задовольство, становлення мін і ваги, статистика, основне законодавство в справі союзнаї горожанства, право амністії на всю територію С. Р. С. Р., касування порушених конституції С. Р. С. Р. постанов заклад рад і центральних виконавчих комітетів союзних республік, вирішення непорозумінь між союзними республіками, затвердження і зміна основних точок конституції С. Р. С. Р. (Розділ І.).

У другому розділі цієї конституції (Про суверенні права союзних республік) дві перші точки звучать так:

а) Суверенність радянських республік обмежена тільки в розмірах, зазначених в цій конституції і тільки в справі, що відноситься до компетенції союзу. Поза тими межами кожні союзнаї республіки здійснюють свою державну владу самостійно; Союз С. Р. С. Р. боронить суверенні права союзних республік.

б) Кожна з союзних республік має право вільного входу в Союз.

На основі цієї конституції суверенні права союзних республік

щось немов би щавили, дати, що „кожна з цих має право Союзу самостійно покинути“. В деяких з цих місцях виникли і законодавчі та виконавчі органи влади. Тут з'явилася уся тільки на уряді, до їх організації належить ілюструвати нові відносини. Конституція встановлює три роди Народних Комісаріатів: а) загальні (нагальні); б) провідні (обидві); в) самостійні або культурні або автономні. До них підлягають: 1) армія та флот; 2) шляхти; 3) закордонні справи; 4) закордонної торгівлі; 5) пошта і телеграфіка. Вони є виключно загальною — союзними (центральними) комісаріатами і мають при уряді союзних республік своїх уповноважених. До комісаріатів підлягають: 1) фінанси; 2) внутрішньої торгівлі; 3) народногосподарства; 4) праці; 5) робітничо-селянської інспекції. Це жорсткі комісаріати, але їм відповідають у союзних республіках одноіменні республіканські комісаріати, що працюють на місцях тільки в межах, намічених центральними комісаріатами, отже загально-союзними тої самої назви. Союзний уряд складається тільки з тих десятих комісаріатів, а головні і в його заступників (від існуючих тепер шести союзних республік). Такі комісаріати, як: 1) земельних справ; 2) освіти; 3) справедливості (юстиції); 4) внутрішніх справ; 5) здоров'я; 6) соціального забезпечення — отже т. зв. самостійні або культурні або автономні існують тільки при окремих союзних республіках, а назва їх у загально-союзному уряді. Тому-то вони й звуться самостійними. Їх самостійність заключається в тому, що мають айду виконувати та погоджувати самостійно всі справи в межах компетенції, передбаченої конституцією С. Р. С. Р.

Конституція з 6. лютого 1923 р. об'єднала до імені та з'ясувала дуже докладно становище У. С. Р. Р. у С. Р. С. Р. Україна є тепер у відношенні до С. Р. С. Р. не окремою державою, але своєрідною автономною одиницею з власним державним апаратом. Самі конституції, як і весь державний новотвір на Сході Європи, що звється С. Р. С. Р., є міцні, як сказано, зовсім новим, досі невіданим, а тому й для нас, що швидко інколи розуміємо такі поняття як суверенність, самостійність, автономія і т. н., покищо незовсім зрозумілим.

В. Мудоні.

Орел.

В потітках серпня 1910 року, у гарній літній, недільний день зарілося по вулицях табору на Домбю від моря. Табір був обведений штахетами і протиними перегородками, а що жило на тоді у ньому понад вісім тисяч людей, пани, інтелігентні мущини і жінки, тісно ставало на вулицях і стежках. Сонце жарило. По таборі, в який не було жодної сім'ї, заносило погане воно. Одначе ми ходили по вулицях, тішилися погодою і гріли на сонці. На наших лицях крізь смугот і жовта, тачий пилотий всім людям. Готрих доля загнала у торгів, бласті від часу до часу усміх. Не даром до нас завітало сонце! Тільки одні біляшні слюди не сміли вийти на вулицю поза решітку свого державного бар'єру. Тижнями ходили вони по кількадесятиметровій площі та спали на дерев'яних причах. Мужики і офіцери усміх. Та й вони раділи сонцю і прали своє білля на таборових лаяках.

Нараз високо понад нами надлетіла птаха. Велика птаха! Скоро пізнали ми у ній орла. Свої думки крила розпростер він у воздуху. Піднявся в гору, то спускався прожегом в долину. Бистрим зором галопів він за добою, та нараз зупинився над нашим табором, кружляв над ним довго і немов би дивився, що стільки людей найшлося разом на невеличкій кількадесятиметровій площі...

— Глузує з нас, сміється, — говорили понемілими жемієм Домб.

Він на волі, а ми в неволі — додав хтось з гурту.

— Щасливий, бо на волі! — роздався голос.

І посуміли, жмули лиця, як явне правда і ціл серед спекотних...

А мені нагадалася „Пісня“ В. Башкіна. Він також був у тюрмі. Над його головою високо прорі летіли соколи.

— Не смійся! — кликав він до нього. Я був вище від тебе, в небесах над землею, я був вище від тебе і від орла! Я бачив чимало незвичних світів і багато тайн розгадав. Я розмовляв із зорями і до яркого сонця підлігав. Я родився так само непокірним і злим, як ти. Братими мені були вітер і грім. Вони стилили мої руки і м. І нараз яночі, серед бою за волю, я ослаб. І тепер мене посаджено, як злодія, на ланцюжок, як невірного, а злого раба. Та не глузуй, соколе! Я тут не умру, за сорок сороком заплачу. А коли

СТ. ЛЕВИНСЬКИЙ.

ВІД ПОВЗУВІН ДО ПІСНІВ САГАРА.

Ціна 2-25 золотих.

Червоно Кавказу. Львів. Рухом 18.

Зберешся знову летіти в безмежній і гордий простір, не забудь передати об'явам мій поклик, скажи всім, що я ланцюжок розірвав, що в тюрмі моє життя — це тільки сумний сон, сон на мні!

Я виголошував „пісню“ Башкіна в російській ордині, а в моїх думках та душах моїх слухачів послів віра на недалеку волю і працю серед своїх. Людяний ум вище алмаз від орла. Він руйнує, але й будує. Нема нічого кращого і величнішого понад людську думку, для якої нема простору, алого би вона не могла досягнути, облетіти. Вона розбиває скелі, перепливає моря, підлігав до сонця. Вона стає царем у змалених людства до пророка, щастя, волі та добра!

Тому не глузуй із нас, орле! А коли зберешся знову летіти в безмежній і гордий простір, не забудь передати об'явам наш поклик. Скажи всім, що я ланцюжок розірвав, що в тюрмі наше життя — це тільки сумний сон, сон на мні.

І. І. 1926 року.

К. Студинський.

Олександр Самойлович

Мій життєпис.

Я народився в м. березні 1866 року у селі Старім Потоні, Винницького повіту на Поділлі в старосвітській поповській родині і вперше в оточенні сучасного українського. 7-літнім хлопцем мене віддали у Винницю в 2-х класову міську школу, а через рік у Шаргород в духовне училище (бурсу). Скінчив я бурсу 2 м учнем і так саме 2 м учнем понав, після особливих іспитів, до Кам'янець-Подільської духовної семінарії, куди аїхалися конкуренти з чотирьох бурс — Кам'янецької, Шаргородської, Тульчинської та Приворотської. У Подільській духовній семінарії аїхалися жили традиції революційні: з неї вийшов віомий революціонер Ковальський, що в 79-ох роках минулого століття був розстріляний в Одесі; з неї в 1879 р. пішли на каторгу Іван Турович, Никол Воланський та Денис Станевич. Один з членів цієї революційної групи Григ. Венгржновський посів у мені це до аступу у семінарію перші зерна української

ти не лежав в ранку до вечора та робив так, як люде роблять, то б не було цього нічого; а то потім лежав, поки надвигав чорт. Я тобі скільки казала: „Ей, Роме, не лінуйся. Лінь — до добра ніколи не приводить“.

Як бачуть читачі, Роман підком ілюст. Його не може любити Параска й тому зраджує його свідомо і обдувано. Коли москаль перший раз побачив Романа, сказав до себе: „Неаже це й чоловік? ..Ну, так вона не цілком винувата“. Словом Гоголь повів зручніше та прирідніше акцію й побудував більше змотивовано драматичну техніку своєї комедії від Івана Котляревського, що подобу тему взяв для свого „Москаля-Чарівника“.

Москаля-Чарівника. Маючи живий діалог з огляду на меншу скількість дидактичних реплік і вокальних номерів, як це бачимо в „Москалі-Чарівнику“, але менше оброблений літературно, „Простак“ Гоголя послуговується таким безсерйозним засобом, як напів-полубавля на запис при помочі пороски, і стоїть нижче від „Москаля-Чарівника“ під оглядом лісту, не говорять про виразно підкреслені в Котляревського такі ілюст. риси, як національна свідомість і демократизм.

При писанні „Простак“ були відомі Гоголю обидва драматичні твори Котляревського, як на це вказують подвійні мислові, свідомо тієї самої вісн тощо. Проз-

додобіле також свідомство Куліша, що Гоголь писав із натури та герої його комедії „Немудрий Роман і дотепна Параска“ дійсно належали до двірської служби Трошинського. Однак джерела й водівель Ів. Котляревського й комедії Василя Гоголя треба шукати головню в подібних варіантах мандрірного мотиву в роді „Повісті про сміливого молодого вояка“, що вийшла до дуже поширеної книги Миколи Курганова п. н. „Письмовник“, який перший раз вийшов 1769 р. й пізніше мав іще десять видань. Восьме з черги видання вийшло в 1809 р. З огляду на те, що в Наддністринській книг Курганова майже зовсім не відома, подається оце „Повість про сміливого молодого вояка“ в українським перекладі:

„В славнім еспанським місті Гренаді мали вояки відповідні до даних їм командою квітків ночувати по мішанам, а на досвітку вирядитися в похід під місто Альжир. Один з них, молодий і проворний вояк, прийшов увечері перед вечером додому одного мішанця й заступав у двері. Відчиняючи їх, служниця запитала, чого хоче. Він відповів, що згідно з королівським наказом він прийшов, щоб одержати тут нічліг. Служниця заклала свою господиню, яка вийшовши на діл і довідавшись про бажання вояка, відповіла, що вона не може прийняти до себе в дім мущини,

бо вона молода й недавно вийшла за муж, а до того її чоловік вийхав і тепер вона одна з служницю. Цей вояк не здовольнив її відповіддю й сказав їй, що він дуже жалює, що занепокоїв її; але що було дуже пізно йти шукати іншої квартири, якій може й усі зайняті його товаришами, а на вулиці ніяк було почувати, він просив визначити йому таке місце, яке вона хоче, й запевняв її, що не непокоїтме її якоюсь непристойністю. Хоч молодичка дуже гнівалася на це, та бачучи, що він домагасться цього законно й може сидуватися це осягнути, звеліла служницю пустити його й визначити місце на підлашші. Увійшовши, сказав вояк цій господині, що він не вечеряє: „Я й цього від вас не жадаю, ані не уважаю цього за ваш обов'язок, бо за це платити нам король, але що тепер ціня пора й не можна нічого в такий час йти купити (бо в еспанських містах нема харчівень), так прошу вас, прикажіть дати мені щось повечеряти, я вам за це плачу“. — „Як! сказала йому, чи ти думаєш, що цей дім харчівня? Як хочеш, іди ночуй тут, а про вечерю нічого не говори. Вояк подумав, що як вийде, а великою бідою де инде може йти ввечерю, й боявся, що по повероті не пустять його в діл, тому постановив краще почувати й без вечері. Проводячи його на неспрятане горіще,

дали йому шуплу постіль, на якій приневолений був положитися, бо вояки в Еспанії, а тим більше по великих містах не сміють поступати так вільно з своїми господарями, як у Франції.

Всякові дуже але було лежати, до того не ішли, й тому не маючи великої охоти спати, перевертася з одного боку на другий і не міг замкнути очей. Лежачи так близько години, оглядаючи це підлашша на всі боки, побачив нараз світло, що пробивалося крізь щільну дошку в стелі. Це викликало в нього цікавість подивитися, що могло б бути. Він устав із постелі, діг на долівку й бачить через цю шпарку прегарну кімнату, багато прибрану, а коло неї знамениту кухню, в якій був розложений огонь, а на нім два обертані рожи з дичиною, і бачить господиню Мілорду, за якою він говорив, як сидить побіч огню в обіймах молодого адвоката в довгій манти, а служниця обертала дичину. — „Як, говорить до себе, неаже тут та жінка, котра в непристойності свого чоловіка не приймала до себе мущини? Але ж вояк, побачивши, що не прийшла ще пора говорити, голодний, оглядає з великою жадою на печену дичину, що зіва біл як очима. Потому бачить він накретий стіл, і на нього носили їжу та склянки прохолоджені в сілгу, по моді для діла. Вони тільки що вмили руки

Становище України в СРСР.

Три етапи державності Рад. України.

Союз Радянських Соціалістичних Республік це такий тип держави, якого не знала до теперішньої історії. Його будова, конституція, законодавча і виконавча влада належать теж до творів його самого наскрізь нового типу, що й сама держава. Вистане зазначити нпр. такий факт, що уряд, який у всіх державних системах є тільки виконавчим органом парламентів чи інших установ наділений у найкращому випадку за законодавчою ініціативою, має в радянських республіках не тільки виконавчі, але й законодавчі функції. Отже у СРСР творяться наскрізь нові праводержавні форми і поняття. Шлях СРСР та його законодавство — це один великий експеримент на шляху до еволюції зовсім нових, покищо заіншізованих, але не закінчених правних норм поняття. Тому важко прикладати до всього, що діється в СРСР звичайну мову старих понять.

Для зрозуміння теперішнього становища Радянської України (УСРР) в Радянському Союзі (СРСР) необхідно познайомитися з тими етапами, які вона przechodziла перед створенням Союзу Радянських Соціалістичних Республік, тобто перед 1923 р. Зазначую, що буду писати виключно про еволюцію відносин між Радянською Україною як такою і Радянською Росією, а не про етапи боротьби за владу на Україні між більшовиками і УНР. Ця (боротьба) мала великий вплив на первісний уклад взаємин між обома

радянськими державами, ті писали про нього не берусь, бо на підставі самої хронології кожний читач зможе собі виробити про те самостійний погляд.

Я дитиє спиною на трьох правдо-державних актах, які виснажать становище України до Москви перед 1923 р. і по ній. Вони вказують на ті основні і наскрізь суттєві різниці, що зістнували на протилі кількох літ у взаїмновідносинах обох держав.

Першим актом є конституція Української соціалістичної Радянської Республіки, ухвалена третім Всеукраїнським Зіздом Рад у Хр-кої в днях між 10. і 14. березня 1919 р. На основі цієї конституції Україна була теоретично неважною радянською державою, в якій позоста владі належали до „трудя-ківських мас на території України“, а реалізували її „ради робітничих, селянських і червоноармійських де-путатів“. До компетенції централь-ної влади (Всеукраїнський Зізд Рад, Всеукраїнський Центральний Виконавчий Комітет Рад, Рада Народ-ніх Комісарів) належали:

1) Затвердження, зміни та доповнення конституції; 2) встановлювання і зміни границь республіки; 3) зносини з чужими державами, а зокрема wypowiedження війни та заключування миру; 4) встановлювання підстав для організації збройних сил; 5. загальний напрям внутрішньої політики; 6) цивільне, кримінальне і процесуальне законодавство; 7) встановлювання підстав соціалістичного будівництва на полі народнього господарства; 8) введення грошової системи і організація фінансової господарства; 9) державна контрола над діяльністю

жари, ніж в 1919 і 1920 році. Перші гартували нашу волю і кували нашу енергію найгострішими засобами.

У такі моменти партійний провід навіть найсильнішої партії є безсильний. Тільки стократ збільшена енергія всього громадянства може ставити чоло ворожим зазіханням і вивести нас на шлях кращої будуччини.

Д-р Дмитро Левницький.

розглядали, а зокрема над правдивістю, законністю і доцільністю грошових видатків; 10) крім цього належало до компетенції тієї ж палати всі справи, що не мали загальнодержавного значіння, а які ця палата вважала за доцільне розглядати сама.

Взаємини між Радянською Україною та Російською Соціалістичною Федеративною Радянською Республікою нормувалися окремими дипломатичними конвенціями. Також в основних точках цієї конституції (І. розділ) була 4 точка, що звучала :

«Рішучо зриваючи з минулим і прагнучи до злинення разом із поділом суспільності на класи також національного гніту і національної ворожнечі, УСРР, викладає свою тверду волю ввійти в склад єдиної Міжнародної Соціалістичної Радиоземлі Республіки, як тільки нагріють пригоди обставин до її повстання; разом із тим заявляє УСРР, про свою повну солідарність з існуючими вже тепер радянськими республіками і про свою готовність ввійти з ними в тісний політичний союз для спільної боротьби за свободу світової комуністичної революції та в тісний співпрацю на полі комуністичної будови, мислячи тільки в міжнародному розмірі».

Конституцію ухвалювали тоді, коли на Україні клокотало як у вулкані. Більшовицька влада кидалася на всі сторони немов у передсмертних судорогах. Інтервенції збройних сил виснажували більшовиків зсередини. Тоді саме був для них момент, що вимагав консолідації усіх сил. Та не зважаючи на те, вони творили окрему радянську державу на Україні. До того слід замітити, що творили її не українські комуністи, а чужі переважаючі російські або тільки територіально українські. Це мало свою далекосяглу мету. Чим більше успокоювалися відносини на Україні, чим слашшою ставала українська еміграція, тим коротшими ставали «суверенні» права України. І так уже 20 грудня 1920 р. (майже рівночасно з заключенням рижського трактату), заклонила УСРР з Російською СФРР, т. зв. «Союзний Робітничо-Селянський Договір». Цей договір є другим правно державним актом на якому хоча коротко сплигнуло

На основі конституції з 14. березня 1919 р. Україна виглядала

формально на незалежну партію. Фактично так воно не було, бо нею правила одна російська комуністична партія, одно партійне полібіро в Москві. Партія, що на Україні була вже тоді КП(б)У, вона не могла мати своєї гадки, бо існувала тільки на правах обласної парторганізації (постала на весну 1918 р. в рамках Р.К.П.), та й не могла її мати, бо складалася виключно з чужих, національно не українських елементів. Союзний Робітничо-селянський договір" тільки зафіксував формально те, що на ділі існувало перед ним. Договір ґрунтується на таких точках.

1) Визнання залежності і суверенності обох договірних сторін; 2) Метою договору — закінчення воєнного і господарського союзу; 3) Перебрати на себе обома залученими до договору державами спільних обов'язків у відношенні до інших держав, виходячи зі спільного інтересу робітників і селян, що працюють обох республік; 4) Обмеження міжнародних комітетів: а) військових і морських справ; б) радяг міжнародного господарства; в) залученого торгівлі; г) фінансів; д) прав; е) шлюбів; ж) пошти і телеграфів; з) владання об'єктами комуністичного союзу Радмаркому Р. С. С. Р. і Радгосподу України; 5) Уважати за своїх союзників до Радмаркому У. С. С. Р.; 6) Забезпечення і контролю та утримання своїх при угоді України українським Високим Комітетом Рад і Союзів Українських Зірок Рад; 7) Істотною формою внутрішньої управи об'єктами комуністичної кооперативної організації є товариства між урядом обох держав; 8) Керування і контролю об'єктами комуністичної Високим Комітетом Рад і Союзів Українських Зірок Рад; 9) Істотною Україною своїх представників на Високим Комітетом Рад і до Високим Центральним Високим Комітетом на основі постанови Високим Зірок Рад.

Договір вимагав ратифікації з обох сторін і скоро ратифікували його згоди рад обох республік. На основі того договору Україна втратила багато зі своєї формальної суверенності, та всеж таки оставала вона й на далі окремою державою, хоч і творила союз з Р. С. Ф. Р. Р. Бодяй на зоні виступала вона окремо і мала свої окремі закордонні представництва. Інша річ, що ті представництва не виступали самостійно, тобто не виявляли ніякої власної дипломатичної ініціативи. Наведений договір був підготоваю, вступом до іншого більше далекогосялого договору з дня 30. грудня 1922 р., на основі якого „суверенні“ права Радянської України опинилися щонайменше під великим знаком запиту. Цей договір зірав цілком з практикою об'єднування радянських республік шляхом окремих договорів та переговорів і перетворив